

**POTŘEBUJEME
PORODNÍ ASISTENTKY?**

Michel Odent

POTŘEBUJEME PORODNÍ ASISTENTKY?

Přeložila Klára Meissnerová

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Odent, Michel

[Do we need midwives?. Česky]

Potřebujeme porodní asistentky? / Michel Odent ; z anglického originálu Do we need midwives? ... přeložila Klára Meissnerová. -- První vydání v českém jazyce. --

Praha: Maitrea, 2017

ISBN 978-80-7500-300-3

618.2 * 618.4-089 * 618.4 * 575.827 * 606:61 * (0.062)

– porodnictví

– porodní asistence

– přirozený porod

– přirozený výběr

– lékařská biotechnologie

– populárně-naučné publikace

618 – Gynekologie. Porodnictví [14]

Michel Odent

Potřebujeme porodní asistentky?

Do we need midwives?

Copyright © Michel Odent, 2015

Translation © Klára Meissnerová, 2016

Czech edition © MAITREA a.s., Praha 2017

ISBN 978-80-7500-300-3

OBSAH

1. KAPITOLA – <i>Absurdní otázka</i>	1
2. KAPITOLA – <i>Rozumná otázka</i>	5
Společnost před vznikem umění porodní asistence	6
Podmíněné znalosti	10
Typicky lidská nevýhoda	12
3. KAPITOLA – <i>Zbytečná otázka</i>	17
Směřujeme k novému porozumění tomu, co je normální	17
Předzvěsti nové podoby toho, co je normální	22
Císařský řez před zahájením porodu versus císařský řez v průběhu porodu	23
Co kdyby?	28
4. KAPITOLA – <i>Primalhealthresearch.com versus NIH</i>	31
Od znalostí k vědomí	31
Užitečný nástroj	32
Shodné výsledky	35
Geneze nekomunikativních onemocnění	37
Rozšíření obzorů	39
Limity výzkumu Primal Health Research	41
5. KAPITOLA – <i>Hybná síla</i>	43
Epigenetika	43
Bakteriologie jednadvacátého století	45
Informační látky a jejich receptory	49
Evoluční biologie	52
6. KAPITOLA – <i>Mosty mezi různými úhly pohledu různých vědeckých disciplín</i>	55
Autismus	55
Obezita	60
Provázanost vědních oborů	65
7. KAPITOLA – <i>Současnost</i>	67
Načasování operace	67

Bezprostřední kontakt s holou kůží (skin-to-skin)	68
Vstupujeme do světa mikrobů	69
Ironie	72
8. KAPITOLA – <i>Homo ludens z pohledu Primal Health Research</i>	75
Od Platóna ke Kerstin Uvnäs Mobergové	75
Perspektivy Primal Health Research	77
9. KAPITOLA – <i>Na okraji propasti</i>	81
Vědecký objev dvacátého století	81
Okamžité praktické důsledky	83
Přechodová fáze v naší historii?	85
10. KAPITOLA – <i>„Mezery“ mezi vědou a tradicí</i>	87
Nespočet příkladů	87
Nečekaný způsob, jak se dozvídáme o zásadních rozdílech	89
Další základní fyziologický koncept	93
Stále převládající paradigma	94
11. KAPITOLA – <i>Své děti budeš rodit v bolestech</i>	97
12. KAPITOLA – <i>Dojde k symbiotické revoluci?</i>	103
„Symbióza“ jako antiteze „nadvlády“	103
Znovuobjevení ohně... a porodu	105
Flirtování s utopii	108
13. KAPITOLA – <i>Jaké je pohlaví andělů?</i>	111
Poučení plynoucí z analogie	112
Poté, co dojde ke změně paradigmatu	113
DODATEK – <i>Přežije lidstvo medicínu?</i>	117
Předčasná otázka	117
Neutralizace zákonů přirozeného výběru	118
Bludný kruh	120
Geneticky modifikované lidské bytosti	121
Řádově odlišné míry vlivu	122
ODKAZY NA LITERATURU	125

Milí čtenáři,

snažíme se, aby naše knihy byly perfektní. Pokud i přesto objevíte v knize nějakou chybu, napište nám na nakladatelstvi@maitrea.cz a my ji rádi opravíme.

Děkujeme, Váš nakladatel.

1. KAPITOLA

Absurdní otázka

UMĚNÍ PORODNÍ ASISTENCE JE JEDNOU z nejstarších profesí. Patří k typickým rysům, jimiž se lišíme od ostatních savců: ženy u porodu běžně vyhledávají pomoc. Tento fakt je známý mezi primatology i v antropologických a lékařských kruzích. Základem veškerých interpretací jsou specificky lidské mechanické obtíže. V mnoha člancích a učebnicích byly použity reprodukce klasických kreseb Adolpha Schultze.^{1,2,3} Tyto kresby ukazují poměr velikosti hlavičky novorozeného mláděte a pánevního výstupu matky u opice pavoučí, u kahau nosatého (kočkodanů), u makaků, gibbonů, orangutanů, goril, šimpanzů a u *Homo sapiens*.

Obecně přijímané závěry evoluční perspektivy můžeme snadno shrnout: socializace porodu je adaptací na mechanické obtíže. Částečně je tomu tak proto, že lidské mládě vychází z porodního kanálu tak, že je obličejem obráceno od matky, což brání tomu, aby při porodu mohla asistovat sama matka. Přítomnost dalšího člověka, který může dítě při porodu zachytit, je tedy jakoby zapotřebí. Říká se, že když se u člověka vyvinula vzpřímená chůze, přirozená selekce upřednostnila chování, při němž žena vyhledává při porodu pomoc. Žena vyhledala společnost proto, že měla strach, cítila úzkost, bolest a také proto, že se chtěla přizpůsobit pravidlům chování. Je také přirozené říci, že evoluční proces vedl

ke zvýšení emočních potřeb u porodu, a ženy proto v této době vyhledávají společnost: vypovídá to o tom, že touha být při porodu v přítomnosti podpůrných, známých lidí je v nás evolucionárně hluboce zakořeněná.

Interpretace, k nimž dochází srovnávací anatomie, jsou též podpořeny antropologickými studiemi. Uvést zde veškeré systémy přesvědčení a rituály spojené s dobou kolem porodu v nejrůznějších kulturách by vydalo na celé svazky knih. Již v roce 1884 vydal George Engelmann knihu *Labor Among Primitive Peoples*, která je úžasným souborem systémů přesvědčení a rituálů stovek etnických skupin na všech kontinentech.⁴ Na základě těchto studií můžeme dojít k závěru, který se zdá být přijatelný, a to, že socializace porodu je univerzálním jevem.

Akademická perspektiva je v dokonalém souladu s naším kulturním podmíněním: věříme, že žena nemá sílu na to, aby porodila sama. K tomu, abychom mohli objasnit hluboce zakořeněný způsob našeho myšlení, je dobré se podívat na kořeny slov. Původem slova *obstetrics* (porodnictví) je „*obstetrix*“ (latinsky „porodní asistentka“), což doslova znamená „žena stojící před“ (od slovesa „*obstare*“). Z toho vyplývá, že když žena rodí, někdo musí být před ní. Další skutečnost, jak si můžeme objasnit převládající způsob myšlení, je podívat se na to, jak mluvíme o porodu v každodenních situacích. Zeptáme-li se mladé ženy, kdo porodil její dítě, nečekáme od ní odpověď: „Já jsem ho porodila.“

Slovník, který jsme začali používat během druhé poloviny dvacátého století, naše kulturní podmínění ještě posílil. Skupiny podporující „přirozený porod“ začaly s oblibou používat určité výrazy. „Kouč“ je průvodce, který přináší vlastní odbornou znalost. Potřeba „emoční podpory“ znamená, že k tomu, aby žena mohla porodit, potřebuje energii, kterou jí dá někdo jiný. V lékařské literatuře se

hojně používá výrazu „vedení porodu“. Výrazy „koučování“ i „vedení“ vypovídají o stejném způsobu myšlení.

Vzhledem k naprostému souladu mezi akademiky, tradicemi a současnou kulturou je zcela absurdní položit takovou otázku jako: „Potřebujeme porodní asistentky?“

2. KAPITOLA

Rozumná otázka

BUDE NAŠE OTÁZKA ABSURDNÍ I POTÉ, co kriticky prozkoumáme tyto dvě běžné domněnky? Nejprve položíme otázku, zda je aktivní účast porodní asistentky skutečně univerzálním lidským rysem. Pak se zamyslíme nad tím, zda morfologické a mechanické faktory jsou skutečně hlavním důvodem, proč je u lidského druhu porod obtížný.

Studujeme-li přirozenou povahu člověka, měli bychom vždy brát v úvahu ohromný bod obratu v historii lidstva, k němuž došlo před zhruba 10 000 lety. Do té doby lidé využívali to, co jim poskytovala příroda. Jejich potravou byly divoké rostliny a zvířata. Vyšší úroveň sociální tolerance byla evoluční výhodou. Je pozoruhodné, že u *Homo sapiens* se postupně vyvinuly rysy typické pro proces „vlastní domestikace“, jako je například zmenšení obličej (zmenšení velikosti obličej a výčnělků obličej). Naši předkové pak náhle začali domestikovat rostliny a zvířata na místech tak různorodých a natolik od sebe vzdálených, jako je například údolí Eufrat a Tigris na Středním východě, jižní Asie, střední Asie a Střední Amerika. Začátek zemědělství a chovu zvířat – neolitická revoluce – radikálně změnil převládající životní styl člověka. Naši předkové byli nuceni začít žít méně nomádkým způsobem života a více se usadit. Koncept teritoria nabyl bezprecedentní důležitosti, spolu s dalšími důvody, jež by mohly vyvolat konflikt mezi skupinami lidí. Novou

hlavní strategií přežití se stala nadvláda nad přírodou a nadvláda nad ostatními skupinami lidí. Stalo se výhodou rozvinout nesmírný lidský potenciál agrese.

Je přijatelné – přestože je to velmi zjednodušující – prohlásíme-li, že v historii *Homo sapiens* došlo ke dvěma éram, jež dělila neolitická revoluce. V dnešní době však i ti nejuznávanější akademici mohou být v zajetí svého vlastního podmínění, které se postupně rozvíjelo během poměrně krátkého období, jež následovalo po této revoluci. To, jakým způsobem přicházejí lidská mláďata na svět, je příležitostí poukázat na tuto kulturní slepotu. Vezmeme-li v úvahu záznamy o porodu u společenství z doby před vznikem písma a před příchodem zemědělství, můžeme zpochybnit předpoklad, že umění porodní asistence je univerzální a že potřeba vyhledat asistenci při porodu je typickým lidským rysem.

Společnost před vznikem umění porodní asistence

Jedním z nejužitečnějších psaných dokumentů o porodu v době před vznikem písma a před příchodem zemědělství je kniha Daniela Everetta z roku 2008 *Don't Sleep, There Are Snakes*.¹ Jedním z důvodů, proč je tento dokument cenný, je skutečnost, že autor – misionář a lingvista – původně nebyl v oblasti porodu nijak osobně zainteresován. Podává zprávu o tom, co se dozvěděl o životě a jazyku u kmene Pirahã, který žije v brazilské Amazonii u řeky Maici. V propagačním materiálu ani v mnoha publikovaných materiálech není uvedeno, co Everett napsal o tom, jakým způsobem ženy z kmene Pirahã rodí své děti. Teprve v polovině kapitoly nazvané „Material Culture and the Absence of Rituals“ je mimochodem uvedena tato cenná informace. Tato zpráva je uznávaná, protože Daniel Everett strávil s kmenem Pirahã téměř 30 let svého života.

Kmen Pirahã si udržel mnoho typických rysů (paleolitických) společenství z doby před příchodem zemědělství. S přípravou polí a sázením manioku byli místní lidé seznámeni teprve nedávno prostřednictvím amerického lingvisty Steva Sheldona, který se věnoval studiu místního jazyka před příchodem Daniela Everetta. Použití importovaných mačet je také novodobou záležitostí.

V tomto kontextu si záznam Daniela Everetta o porodu zaslouží naši pozornost. Žena z kmene Pirahã obvykle rodí sama a porod neprobíhá na nějakém speciálním místě. Záleží na tom, jaké je roční období.

Během sezóny sucha, když jsou podél řeky Maici pláže, žena nejčastěji rodí tak, že jde sama a příležitostně se svou příbuznou, vstoupí až po pás do řeky, pak si sedne do dřepu a porodí tak, že se dítě narodí přímo do řeky. Podle jejich názoru je to pro matku i pro dítě čistší a zdravější.

Nejenže zde nenajdeme žádný koncept porodní asistentky, ale navíc je zde též popsáno, že rodičí žena je v kontaktu s vodou, což může vypovídat o tom, že je toto chování instinktivní. Toto je pravděpodobně jediný záznam o etnické skupině, u níž je porod do vody běžný.

V době, kdy žil Steve Sheldon s kmenem Pirahã, jedna žena při porodu zemřela. Jednalo se o polohu koncem pánevním. Podstatné je, že žena rodila sama na břehu řeky. Podstatné je i to, že když bylo slyšet, že rodičí žena křičí, Steve Sheldon jí chtěl jít pomoci. Bylo mu řečeno, ať to nedělá. Místní lidi, kteří pravděpodobně rozumí tomu, že nemůžeme napomoci mimovolnému procesu, věří, že by jakýkoliv zásah zvýšil riziko pohromy. Reflexem návštěvníka bylo naopak něco *udělat*. Toto je názorná ukázka našeho mocného

post-neolitického podmínění. Jaký druh pomoci mohl v této konkrétní situaci poskytnout americký lingvista uprostřed amazonské džungle?

Určité společné body lze najít mezi tím, co píše ve své zprávě Daniel Everett, a tím, co píše Marjorie Shostak a její manžel Melvin Konner o „porodech o samotě a bez pomoci“ u afrického etnika !Kung San žijícího se lovem a sbíráním plodů a žijícím v poušti Kalahari v Namibii, Botswaně a Angole.

Žena vnímá počáteční fáze porodu, a když je porod blízko, nic neřekne, jen tiše odejde z vesnice, ujede několik set metrů, najde si místo ve stínu, upraví si ho, vytvoří si zde měkké lože z listů a porodí v poloze ve dřepu nebo v leže na boku – sama.²

Marjorie Shostak strávila na začátku sedmdesátých let s kmenem !Kung San téměř dva roky a sblížila se s některými místními ženami, zvláště s Nisou, která porodila čtyři děti ve třicátých a čtyřicátých letech, v době, kdy místní lidé stále žili tak jako jejich předkové před nimi – živili se sběrem divokých rostlin a lovem divokých zvířat v jejich prostředí polopouště.³ Toto je výňatek rozhovoru s Nisou:

Vždy jsem odmítala rodit s někým. Vždycky jsem chtěla родit sama. Přestože se vám lidé snaží pomoci tím, že vás drží a dotýkají se vašeho břicha, bolí to pak ještě víc. Nechtěla jsem, aby mě zabili ještě větší bolestí. Proto jsem šla vždy sama.

Na „etno-porodnické“ konferenci v Göttingenu, která se konala roku 1978, jsem měl příležitost sledovat filmy Wulfa Schiefenhövela (z institutu Maxe Plancka), které natočil v prostředí kmene

Eipos žijícího v horách na Nové Guineji.⁴ Lidé kmene Eipos nebyli zcela typickými zástupci etnické skupiny z doby před nástupem zemědělství, protože měli zahrady a prasata. Přesto si však zachovali charakteristické rysy doby paleolitu. Porod nebyl socializován a ve filmech, které diskrétně natočili Wulf a jeho žena, jsou vidět ženy, jež rodí v buši bez jakékoliv asistence.

Jedna scéna je zde velmi významná. Rodící žena jde do buše se svou matkou. Připraví společně lože z kapradin. Matka pak svou dceru jemně poplácá, jako by říkala „Hodně štěstí!“, a odejde. Během několika vteřin matka rodící ženy neverbálně sdělila dvě jasná sdělení. Prvním sdělením je: „Dál už ti nemohu pomoci.“ Druhé sdělení je: „Díky mé přítomnosti by mohl být porod obtížnější.“ Krátce poté vidíme, že mladá žena porodí pomocí typického „reflexu vypuzení plodu“. To znamená, že zde není žádný prostor pro volní pohyby. K podobnému reflexu vypuzení plodu může dojít i u moderních žen ve výjimečných a vzácných situacích, které obecně nejsou kulturně přijatelné. Může k němu například dojít, když u rodící ženy není nikdo jiný kromě jedné zkušené mateřské a tiché porodní asistentky, která sedí v koutě a plete. Dokumenty Wulfa Schiefenhövela jsou unikátní a cenné i proto, že autentický reflex vypuzení plodu není snadné natočit: pokud moderní rodící žena ví, že ji natáčí kamera, pak se reflex vypuzení plodu promění v druhou fázi porodu, při níž jsou zapotřebí volní pohyby.

Kde byla matka rodící ženy poté, co své dceři pomohla připravit lože z kapradin? Můžeme předpokládat, že nebyla daleko; neviditelná, avšak vědomá si toho, co se děje. Pravděpodobně zůstala, aby chránila prostor před kolemjdoucími lidmi či zvířaty. To může být kořenem umění porodní asistence: mateřská postava, která diskrétně chrání místo, kde žena rodí.